

**HERDENKINGSPLECHTIGHEID NAAR AANLEIDING VAN
DE INTERNATIONALE DAG VAN HERINNERING
AAN DE SLACHTOFFERS VAN DE HOLOCAUST**

**BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS
DONDERDAG 27 JANUARI 2022 OM 14.15 u.**

INHOUDSTAFEL

Toespraak van mevrouw Eliane Tillieux, Voorzitster van de Kamer	5
Toespraak van de heer Alexander De Croo, Eerste Minister.....	11
Getuigenis van mevrouw Viviane Lipszstadt.....	13
Getuigenis van Amos Suchecki.....	17
Verslag van de herdenkingsuitstap naar Auschwitz en Birkenau van het Scheppersinstituut Mechelen.....	21
Internationale dimensie van de Herinnering van de Holocaust door ere-ambassadeur Jan Deboutte	23
Duo op. 27 voor fluit en harp (1950) van Lex van Delden door Alyssia Hondekijn, harp en Samuel Hondekijn, fluit.....	29

TOESPRAAK VAN MEVROUW ELIANE TILLIEUX, VOORZITSTER VAN DE KAMER

Beste collega's,

Ik herinner mij een uitspraak van Primo Levi, Joods-Italiaans schrijver en een van de overlevenden van de Holocaust, die zei: *“Al wie zijn verleden vergeet, is gedoemd het te herleven.”* Die woorden zinderen nog krachtig na, ook al is de stem van deze bewaarder van de herinnering in 1987 verstomd.

Op 27 januari 1945, vandaag dus precies 77 jaar geleden, bevrijdden Sovjet-soldaten het concentratiekampcomplex van Auschwitz-Birkenau. Hierbij kwam een einde aan de wetenschappelijk voorbereide barbaarsheid die leidde tot de uitroeiing van niet minder dan zes miljoen Joden, maar ook Roma en Sinti, politieke gevangenen en homoseksuelen.

Op 1 november 2005 nam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bij consensus een resolutie over de Herinnering aan de Holocaust aan. Deze resolutie wees 27 januari aan als jaarlijkse Internationale Herdenkingsdag voor de slachtoffers van de Holocaust. Deze dag, gewijd aan de herdenking van de slachtoffers van de Holocaust, wil ook hulde brengen aan diegenen die de gruwel hebben overleefd. Hun getuigenissen en verhalen moeten tijdens herdenkingen zoals deze van vandaag worden doorgegeven zodat het leed van miljoenen mannen, vrouwen en kinderen niet wordt vergeten of gebanaliseerd.

Elie Wiesel, overlevende van de concentratiekampen van Auschwitz en Buchenwald en laureaat van de Nobelprijs voor de Vrede 1986 voor zijn boodschap van vrede, boetedoening en menswaardigheid, formuleerde het als volgt: *“Wie naar getuigen luistert, wordt zelf getuige.”*

Uiteraard kan ik mij volledig vinden in deze uitspraak vooral nu het aantal rechtstreekse getuigen van deze gruweldaden elk jaar kleiner wordt.

Uitzendingen zoals “Kinderen van de Holocaust” en “Les enfants de l’Holocauste” waarin twaalf getuigen vertellen over het leed dat henzelf en

hun familie is aangedaan tijdens de Holocaust en over de impact van de Jodenvervolgung tijdens de Tweede Wereldoorlog op de rest van hun leven zijn in dit opzicht van onschatbare waarde. Deze getuigenissen uit eerste hand spelen een beslissende rol in de opvoeding van de nieuwe generaties en houden de herinnering aan de Holocaust levendig.

Onze Assemblee had het genoeg en de eer enkele van deze getuigen in dit halfroond te mogen aanhoren zoals Paul Sobol, Henri Kichka en Marie Pinhas-Lipstadt. Deze bevoorrechte getuigen ontvielen ons allemaal in de loop van 2020. Ik wens tijdens deze zitting hun werk uitdrukkelijk te eren. U zal zich wellicht de zeer persoonlijke en pakkende getuigenis herinneren van de heer Sobol over zijn grote liefde Nelly en de levensvreugde van mevrouw Lipstadt.

Ik ben dan ook verheugd vandaag de aanwezigheid in onze tribunes te mogen verwelkomen van haar dochter, mevr. Viviane Lipszstadt. Eveneens mag ik de heer Amos Sucheki begroeten die net zoals mevrouw Lipszstadt en enkele leerlingen van het Mechelse Scheppersinstituut, een bijdrage leverde aan het document dat met het oog op deze herdenking werd samengesteld, evenals deze van ere-ambassadeur Jan Deboutte, tot 2021 Hoofd van de Belgische delegatie bij de *International Holocaust Remembrance Alliance*.

Sinds 2018 organiseert de Kamer elk jaar rond 27 januari een herdenkingsplechtigheid voor de Slachtoffers van de Holocaust.

Net zoals in 2021 is het ook dit jaar voor onze assemblee onmogelijk om deze plechtigheid te organiseren omwille van de aanhoudende gezondheids crisis.

Vorig jaar opteerden wij voor een virtuele herdenking met een video-capsule waarbij twee jongeren in gesprek gingen met een overlevende van de Holocaust en een tijdens de Tweede Wereldoorlog ondergedoken kind. Ditmaal kozen wij voor een andere formule, een toespraak en de schriftelijke neerslag van een reeks getuigenissen.

In mijn toespraak zal ik de belangrijkste punten van deze getuigenissen met u delen. De bijdragen in extenso evenals de biografieën van de

auteurs vindt u terug in de brochure die u aan het begin van de zitting overhandigd werd.

“Marie is net 13 jaar geworden wanneer zij op 20 juli 1944 samen met haar ouders door de Gestapo gearresteerd wordt, enkel en alleen omdat zij Jood van geboorte zijn. Zij worden naar de Dossinkazerne gebracht, vanwaar zij met het laatste transport vanuit die kazerne in een veewagon naar het huiveringwekkende uitroeiingskamp Auschwitz-Birkenau gedeporteerd worden.

Wanneer ze uit de trein stappen, worden mannen en vrouwen met kolfslagen van elkaar gescheiden, terwijl agressieve honden hen toeblaffen. Marie begint te huilen en roept om haar vader, die haar aankijkt en probeert te troosten. “Niet huilen Marie, we zijn hier gekomen om te werken, we zien elkaar zondag wel”, roept haar vader haar argeloos toe. Het is de laatste keer dat ze hem zal zien.

Wanneer Marie voor een keuring voor de beruchte dokter Mengele moet verschijnen, liegt ze over haar leeftijd. Ze is lichamelijk al goed ontwikkeld en zegt ze dat ze drie jaar ouder is. Bij het verlaten van de trein vertelde een oudere gedeporteerde haar immers dat alle kinderen onder de 15 jaar onmiddellijk naar de gaskamer gestuurd worden. Moeder en dochter hebben het ‘geluk’ dat ze gedurende de hele gevangenschap bij elkaar kunnen blijven, maar maken nooit bekend wat hun echte verwantschapsverhouding is, want ook dat zouden ze op elk moment met hun leven kunnen bekopen.

Het leven in het kamp overtreft alles wat het menselijke brein zich kan inbeelden of voorstellen op het vlak van gruwel, barbaarsheid, sadisme en wreedheid.

Met een kaalgeschoren hoofd en een nummer op hun arm getatoeëerd als nieuwe identiteit proberen moeder en dochter zo goed en zo kwaad als het kan de honger te doorstaan die hen tijdens hun hele gevangenschap zal kwellen, te rouwen om de mensen met wie zij in het kamp bevriend geraakt waren en die na een zoveelste keuring naar de gaskamers gestuurd worden.

Vervolgens worden zij naar andere kampen gestuurd, waaronder Dachau, en slagen er ten slotte in om bij de bevrijding uit hun laatste kamp in Beieren te ontsnappen, onder het spervuur van de Duitsers. Op 1 juni 1945 zijn ze terug in Brussel.

Jaren later, zoals vele andere overlevenden van de Shoah maakte Marie zich zorgen over wat er met de herinnering aan de Shoah zou gebeuren wanneer zij er niet meer zouden zijn. Zou die hele overlevering dan samen met hen verdwijnen?

Om tegemoet te komen aan de vraag van vele scholen die getuigenissen willen laten horen aan hun leerlingen en aan de wens van de kinderen van overlevenden om het werk van hun families te kunnen voortzetten, heeft de Joodse Sociale Dienst van Brussel teams samengesteld van 'Overbrengers van de herinnering' en dus niet van 'getuigen', aangezien die tweede generatie de Holocaust niet rechtstreeks meegemaakt heeft."

Dit project om de familie verhalen door de tweede generatie te laten overbrengen kreeg de naam NESHAMA, wat 'ziel' betekent in het Hebreeuws.

Wat ziet u op deze foto?

We zien leden van een familie die in hun zondagse kleren in een roeibootje varen op de vijver van het Bois des Rêves in de streek van Ottignies. Het is een mooie dag in 1943 of 1944. Het lijkt een vredig, opbeurend tafereel...

De jongeman die de roeipansen vasthoudt is mijn grootvader, en zijn echte naam is Maurice Suchecki. Hij was toen 13 of 14 jaar, net als ik, Amos, nu. Hij moest onderduiken en een andere identiteit aannemen omdat hij Joods was. De landbouwers Sidonie en Hector Vandenborren verborgen hem met gevaar voor hun eigen leven. Ondanks de risico's die ze liepen, hebben zij beslist om mijn grootvader te redden.

*Sidonie en Hector Vandenborren werden op zondag 20 februari 2000 erkend als **Rechtvaardigen onder de Volkeren**, de hoogste onderscheiding door de staat Israël.*

Op deze herdenkingsdag zijn beide families opnieuw verenigd. Amos is vandaag vergezeld door de enige dochter van Sidonie en Hector, Nelly Vandenborren, wiens aanwezigheid ik in onze tribunes begroet.

Op de vraag “wat 17 januari 1945 en de Shoah voor jou betekenen”, antwoordt Amos het volgende:

“Ik onthoud dat Belgen die voor mijn familie onbekenden waren en die mijn familie zelf ook niet kenden, niet gearzeld hebben om concrete solidariteit te tonen, om extreme risico’s te nemen, om Joden te behoeden voor arrestatie en wat hen nadien zou wachten. Maar ik kan het daar niet bij laten. Ik moet u nog een tweede antwoord geven. Verhalen en herdenken wat er gebeurd is en de herinnering aan die tijd in stand houden, volstaat niet. Ik moet u zeggen dat ik ontzettend bezorgd ben, omdat ik zowel in ons land als daarbuiten steeds meer zorgwekkende tekenen zie. Ik vraag u bij uzelf te rade te gaan: Doet u voldoende om het antisemitisme te bestrijden? Is wat u doet adequaat? Is dat wel degelijk wat er gedaan moet worden om deze golf van antisemitische daden af te wenden en de kop in te drukken?”

In de jaren zeventig hebben overlevenden van Auschwitz de pluralistische Stichting Auschwitz in het leven geroepen. De actie is er hoofdzakelijk op gericht jongeren aan te zetten tot kritisch denken, en hen te tonen waar- toe extremisme, of het nu politiek of religieus is, kan leiden.

Sinds 1979 organiseert deze Stichting een jaarlijkse studiereis voor jongeren naar Auschwitz. De fotoreportage gemaakt door enkele leerlingen van het Mechelse Scheppersinstituut die in januari 2020 deelnamen aan een gelijkaardig initiatief in samenwerking met het *War Heritage Institute*, en de commentaren van deze jongeren geven mijn inziens een goed beeld van wat bij vele jongeren vandaag leeft met betrekking tot de herinnering aan de Holocaust. Ik citeer:

“Het zijn twee werelden. Wij hebben warme kleren aan, hebben genoeg te eten, en dan loop je daar rond, en het is zo onwezenlijk om te weten dat zo veel mensen daar zo hard hebben geleden.”

“Ik denk dat antisemitisme en racisme in het algemeen nog altijd merkbaar zijn in de maatschappij.”

“Ik vind dat iedereen dit gezien moet hebben, en dat dit een verplichte schooluitstap zou moeten zijn. Wij hebben nu de kans gehad om dit te kunnen zien, maar ik vind dat iedere jongere dit zou moeten zien. De mensen die in de kampen gezeten hebben, beginnen stilaan te verdwijnen, en wij zijn diegenen die dit moeten navertellen opdat het altijd herdacht zou worden. We mogen het echt niet vergeten.”

Beste collega's,

In een tijd waarin de sociale media te veel weerklank geven aan antisemitisme en haat hebben wij ook de plicht om de herinnering over te dragen.

Laat ik besluiten met enkele woorden van ere-ambassadeur Jan Deboutte.

“Kunnen wij voorkomen dat de herinnering aan de Holocaust, nu de rechtstreekse getuigen onvermijdelijk verdwijnen, verwordt tot symboliek zonder werkelijke inleving?

Het antwoord ligt bij elk van ons. Indien wij ingaan tegen de sluipende dodelijke onverschilligheid en indien wij onze beleidsverantwoordelijken ertoe aanzetten hieraan de nodige prioriteit te schenken, zal de Holocaust als realiteit, correct in het collectief geheugen bewaard blijven en richting geven bij het realiseren van onze visie: respect voor de waardigheid en de waarde van elke menselijke persoon.”

Ik dank u voor uw aandacht.

TOESPRAAK VAN DE HEER ALEXANDER DE CROO, EERSTE MINISTER

Dank u, mevrouw de voorzitter,

De Regering sluit zich uiteraard aan bij uw woorden.

De persoonlijke verhalen die u net gebracht heeft, zijn van niet te onderschatten belang.

Ze geven een gezicht aan de donkerste bladzijden uit onze geschiedenis.

Een menselijk gelaat dat appelleert aan de goedheid in ieder van ons en er hopelijk voor zorgt dat we als mensheid nooit nog dergelijke wreedheden begaan.

Het doel van de jaarlijkse Shoah herdenking moet zijn om het onmenselijke en dus het onbegrijpelijke toch proberen te begrijpen.

Hoe is het kunnen gebeuren dat precies 80 jaar geleden – op de middag van 20 januari 1942 om precies te zijn – in een villa net buiten Berlijn 15 hoge ambtenaren bij elkaar kwamen, en op minder dan anderhalf uur beslisten dat er 11 miljoen joden moesten worden vernietigd in Europa, waarvan 43.000 Joodse mensen bij ons in België.

Hoe is het mogelijk dat men na deze moreel verwerpelijke beslissing, gewoon ging lunchen alsof er geen vuiltje aan de lucht was?

Een deel van het antwoord op deze vraag is dat men de morele grens steeds verder verlegd heeft.

De Wannsee Conferentie van 1942 was geenszins een beginpunt, het was net een dramatisch orgelpunt van een reeks van immorele beslissingen.

Zeven jaar eerder, in 1935, werden immers de Rassenwetten van Nürnberg al afgekondigd.

Deze verordeningen legden voor het eerst het onderscheid tussen Joden en niet-Joden wettelijk vast.

Aan de Joodse burgers werden zo fundamentele rechten ontzegd.

Ze werden geïntimideerd en gediscrimineerd in de hoop dat ze uit frustratie vanzelf uit Duitsland en uit Europa zouden vertrekken.

Toen deze vrijwillige emigratie niet plaatsvond, vatte de nazi's het plan op om hen van Europa naar Afrika, naar Madagaskar te deporteren.

En toen ook dat plan niet lukte, kwam de finale 'Endlösung' er; een eufemisme voor een project van onnoembare wreedheid en menselijk leed op industriële schaal.

De vernietiging van het Europese jodendom kwam er als de zoveelste stap in een diep immoreel beleid dat al veel vroeger aangevat werd.

De kiem van alle leed werd gelegd op het moment dat men een onderscheid is gaan maken tussen Joden en niet-Joden.

Het onderscheid tussen zogenaamde Übermensen en Untermensen.

De bron van alle kwaad is begonnen met foute denkbeelden en foute woorden, met het trekken van onzichtbare maar zeer reële grenzen binnen een samenleving van gelijkwaardige burgers.

Dat is de les van de Shoah, beste collega's, en daarom is deze herdenking zo belangrijk: opdat we nooit nog zouden vergeten hoe gevaarlijk het is om grenzen te trekken die lopen door de harten en door de hoofden van mensen.

GETUIGENIS VAN MEVROUW VIVIANE LIPSZSTADT

Precies twee jaar geleden kwam onze mama, Marie Pinhas-Lipstadt, kort en voor de laatste keer in het Parlement getuigen over de gruwel die zij tijdens de Tweede Wereldoorlog meegemaakt had.

Marie is net 13 jaar geworden wanneer zij op 20 juli 1944 samen met haar ouders door de Gestapo gearresteerd wordt, enkel en alleen omdat zij Jood van geboorte zijn. Zij worden naar de Dossinkazerne gebracht, vanwaar zij met het laatste transport vanuit die kazerne in een veewagon naar het huiveringwekkende uitroeiingskamp Auschwitz-Birkenau gedeporteerd worden.

Wanneer ze uit de trein stappen, worden mannen en vrouwen met kolfslagen van elkaar gescheiden, terwijl agressieve honden hen toeblaffen. Marie begint te huilen en roept om haar vader, die haar aankijkt en probeert te troosten. “Niet huilen Marie, we zijn hier gekomen om te werken, we zien elkaar zondag wel”, roept haar vader haar argeloos toe. Het is de laatste keer dat ze hem zal zien.

Wanneer Marie voor een keuring voor de beruchte dokter Mengele moet verschijnen, liegt ze over haar leeftijd. Ze is lichamelijk al goed ontwikkeld en zegt ze dat ze drie jaar ouder is. Bij het verlaten van de trein vertelde een oudere gedeporteerde haar immers dat alle kinderen onder de 15 jaar onmiddellijk naar de gaskamer gestuurd worden. Moeder en dochter hebben het ‘geluk’ dat ze gedurende de hele gevangenschap bij elkaar kunnen blijven, maar maken nooit bekend wat hun echte verwantschapsverhouding is, want ook dat zouden ze op elk moment met hun leven kunnen bekopen.

Het leven in het kamp overtreft alles wat het menselijke brein zich kan inbeelden of voorstellen op het vlak van gruwel, barbaarsheid, sadisme en wreedheid.

Met een kaalgeschoren hoofd en een nummer op hun arm getatoeëerd als nieuwe identiteit proberen moeder en dochter zo goed en zo kwaad als het kan de honger te doorstaan die hen tijdens hun hele gevangenschap zal kwellen, te rouwen om de mensen met wie zij in het kamp bevriend geraakt waren en die na een zoveelste keuring één voor één naar de gaskamers gestuurd worden, het bericht te verwerken dat een Griekse vrouw in het kamp Birkenau kreeg en waaruit bleek dat de hele familie die in Griekenland gebleven was, het land van herkomst van Marie en haar moeder, rechtstreeks vanuit Thessaloniki gedeporteerd werd en dat alle familieleden meteen na hun aankomst vergast werden.

Vervolgens worden zij naar andere kampen gestuurd, waaronder Dachau, en slagen er ten slotte in om bij de bevrijding uit hun laatste kamp in Beieren te ontsnappen, onder het spervuur van de Duitsers. Op 1 juni 1945 zijn ze terug in Brussel. Op instigatie van de Stichting Auschwitz en later van het Centre Communautaire Laïc Juif, in het kader van het pedagogisch project van dat centrum 'La Haine: je dis non!', stemt Marie er vele jaren na de bevrijding mee in om in de scholen van het hele Franstalige landsgedeelte haar verhaal te gaan vertellen aan honderden leerlingen van de hoogste graad van het secundair onderwijs. Op die manier wil ze een bijdrage leveren tot de pedagogische inspanningen om de herinnering levendig te houden, in de hoop het motto 'Dit nooit meer!' kracht bij te zetten.

Haar getuigenis wordt opgenomen, gefilmd en uitgeschreven.

Onlangs nog maakte regisseur André Bossuroy een film over onze ouders met als titel *Le destin de deux enfants juifs évadés*.

Op verzoek kan er een privévertoning voor de parlementsleden georganiseerd worden.

Marie kent het geluk haar drie geliefde kleindochters te zien opgroeien en te helpen grootbrengen: Isabelle, Maïra en Salomé. Tijdens haar leven worden er ook twee achterkleinkinderen geboren: Ghalia en Diego. Ze beschouwt haar nageslacht als haar persoonlijke overwinning op het nazisme.

Op 25 juni 2020 overlijdt Marie aan de gevolgen van COVID-19, nadat haar geliefde echtgenoot Bernard Lipstadt zes weken eerder, op 11 mei 2020, aan dezelfde ziekte bezweken was. Ze werden beiden 89 jaar.

...Het werk van een generatie van overlevenden die stilaan verdwijnt, wordt voortgezet... dankzij het NESHAMA-PROJECT, waarbij de familie-verhalen over de Shoah door de tweede generatie worden doorverteld. Een project van de Joodse Sociale Dienst van Brussel.

Zoals vele andere overlevenden van de Shoah maakte Marie zich zorgen over wat er met de herinnering aan de Shoah zou gebeuren wanneer zij er niet meer zou-
den zijn. Zou die hele overlevering dan samen met hen verdwijnen?

De voorbije jaren zijn vele overlevenden die met pedagogische doeleinden naar de jeugd trokken om hun verhaal te delen overleden of zijn ze niet meer in staat gebleken om in scholen te gaan vertellen hoe het er in de internerings-, concentratie- en uitroeiingskampen aan toeging, wat het betekende om bij gezinnen of in kloosters ondergedoken te leven en om vervolgd te worden enkel en alleen omdat men Joods is.

Vele Joden van de 'tweede generatie', d.w.z. die na de oorlog geboren zijn en van wie de familie de Shoah overleefd heeft, hebben de wens geuit om het werk van hun ouders voort te zetten en het stokje van de overlevering over te nemen. Ze hopen op die manier de plicht om de herinnering levendig te houden te vervullen, maar ook een bijdrage te leveren tot de bestrijding van het negationisme. Voor velen onder hen was het pijnlijk om de verhalen te horen over de manier waarop hun ouders de Shoah overleefd hadden. Zij willen nu ook hun ervaring met dit onderwerp delen met de jongeren.

Om tegemoet te komen aan de vraag van vele scholen die getuigenissen willen laten horen aan hun leerlingen en aan de wens van de kinderen van overlevenden om het werk van hun families te kunnen voortzetten, heeft de Joodse sociale dienst van Brussel teams samengesteld van 'Overbrengers van de herinnering' en dus niet van 'getuigen', aangezien die tweede generatie de Holocaust niet rechtstreeks meegemaakt heeft. De deelnemers van het project worden eerst opgeleid door een historicus van de Stichting Auschwitz en begeleid door een team van psychologen en maatschappelijk werkers, voordat zij naar de scholen uitgestuurd worden om het verhaal van hun ouders en familie over de Shoah te vertellen vanuit hun standpunt van vertegenwoordigers van de 'tweede generatie'.

Dit **Neshama**-project (Neshama betekent "ziel") past in het kader van het verplichte leerplan over genocides en vereist een gedegen voorbereiding door de leerkrachten over de mechanismen die leiden tot de totstandkoming van een genocide. De 'Overbrenger van de herinnering' vult dan het verhaal van de leerkracht aan en illustreert het voor de jongeren.

Het Neshama-project is ook bestemd voor elke burgerorganisatie en kan in heel België in de verschillende landstalen aangeboden worden.

De contactpersoon voor dit project bij de Joodse sociale dienst is Jérémy Payet: jpayet@servicesocialjuif.be.

Viviane Lipszstadt is de dochter van Marie Pinhas-Lipstadt die, tot kort voor haar overlijden op 25 juni 2020, actief getuigde over de gruwelen die zij meemaakte in de concentratiekampen. Viviane Lipszstadt zelf is als sociaal assistente actief bij de Joodse Sociale Dienst van Brussel en het project Neshama (wat 'ziel' betekent in het Hebreeuws) dat het doorvertellen van deze familieverhalen door de tweede generatie als doel heeft.

GETUIGENIS VAN AMOS SUCHECKI

Op deze verjaardag van de bevrijding van Auschwitz door het Rode Leger op 27 januari 1945 hebt u me uitgenodigd om te getuigen over “*de betekenis van die datum en de Shoah voor de huidige generatie*”.

Ik moet bekennen dat ik niet goed inzie hoe ik zou kunnen spreken namens de hele huidige generatie. Ik heb die gebeurtenissen niet meegeemaakt en kan dan ook slechts getuigen aan de hand van de ervaringen en overleveringen van mijn familie.

Wat ziet u op deze foto?

We zien leden van een familie die in hun zondagse kleren in een roeibootje varen op de vijver van het Bois des Rêves in de streek van Ottignies. Het is een mooie dag in 1943 of 1944. Het lijkt een vredig, opbeurend tafereel...

Nochtans gaat er achter deze foto een heel andere werkelijkheid schuil. De jongeman die de roeispanten vasthoudt – die de naam “Michel Janssens” draagt – glimlacht naar de fotograaf, maar het is een geforceerde glimlach. Michel is vervuld van angst. Het is overigens juist om te trachten zijn

angst weg te nemen dat de familie Vanden Borren en vrienden van dit gezin hem meegenomen hebben naar het Bois des Rêves, opdat hij zich wat zou kunnen ontspannen.

Deze jongeman is mijn grootvader, en zijn echte naam is Maurice Sucheki. Hij was toen 13 of 14 jaar, net als ik nu. Hij moest onderduiken en een andere identiteit aannemen omdat hij Joods was. De landbouwers

Sidonie en Hector Vanden Borren verborgen hem met gevaar voor hun eigen leven.

Ondanks de risico's die ze liepen, heeft de familie Vanden Borren beslist om mijn grootvader te redden. Deze Waals-Brabantse boerenfamilie heeft ervoor gekozen solidair te zijn met de Joden die door de bezetter en zijn collaborateurs opgejaagd werden. Dankzij deze familie kon mijn grootvader overleven, dankzij hen ben ik hier vandaag bij u.

Sindsdien zijn de banden tussen onze families nauw gebleven. Sidonie en Hector Vanden Borren werden op zondag 20 februari 2000 erkend als ***Rechtvaardigen onder de Volkeren***, de hoogste onderscheiding door de staat Israël. Mijn familie en de nakomelingen van de Vanden Borrens hebben nog altijd regelmatig contact, onze band is nog even sterk als vroeger. Ik beschouw hen dan ook als familie, **in mijn hart zijn ze mijn neven en nichten.**

Op deze herdenkingsdag zijn onze families opnieuw verenigd. Nelly Vanden Borren (de enige dochter van Sidonie en Hector), die naast me zit, heeft me vandaag hiernaartoe vergezeld. Als Nelly het over mijn grootvader heeft, noemt ze hem altijd “haar grote broer” en zo beschouwt ze hem ook.

Op de vraag “**wat 17 januari 1945 en de Shoah voor mij betekenen**”, kan ik zo dus al een eerste antwoord geven. Behalve de geschiedkundige elementen die ik op school geleerd heb of meegekregen heb door het bekijken van documentaires, onthoud ik dat Belgen die voor mijn familie onbekenden waren en die mijn familie zelf ook niet kenden, niet gearzeld hebben om concrete solidariteit te tonen, om extreme risico's te nemen, om Joden te behoeden voor arrestatie en wat hen nadien zou wachten.

Maar ik kan het daar niet bij laten. Ik moet u nog een tweede antwoord geven. Verhalen en herdenken wat er gebeurd is en de herinnering aan die tijd in stand houden, volstaat niet.

Ik moet u zeggen dat **ik ontzettend bezorgd ben**, omdat ik zowel in ons land als daarbuiten steeds meer zorgwekkende tekenen zie.

Ik ben verontrust als ik terugdenk aan de antisemitische aanslag van zaterdag 24 mei 2014 in het Joods Museum van België. Ik ben hierdoor aangedaan en mijn gedachten gaan uit naar de onschuldige slachtoffers Alexandre Strens, Dominique Sabrier, Myriam en Emmanuel Riva, en naar hun families.

Ik ben verontrust als ik denk aan de herhaalde antisemitische karikaturen op Aalst Carnaval sinds 2013.

Ik ben verontrust als ik zie dat het gemeentebestuur van Zedelgem in 2018 een monument ter ere van de Letse Waffen-SS opgericht heeft.

Ik ben verontrust als ik verneem dat een hoge Europese ambtenaar vorige maand door het hof van beroep te Brussel vrijgesproken werd van de beschuldiging van aanzetten tot haat tegen mensen van het joodse geloof nadat hij in 2015 een vrouw had aangevallen, waarbij hij haar hardhandig geslagen had, haar een 'vuile Jodin' had genoemd en haar toegebeten had dat ze [de Joden] allemaal gedood hadden moeten worden; nochtans werd hij door dezelfde rechtbank schuldig bevonden aan fysieke agressie waarvan een van de motieven de vermeende religieuze overtuiging van het slachtoffer was.

Ik ben verontrust als ik een video ontdek die op dinsdag 28 december 2021 op Instagram geplaatst werd en waarin te zien is hoe Beerschotsupporters antisemitische gezangen aanheffen voor de wedstrijd tegen Anderlecht.

Ik ben verontrust als ik verneem dat een brief die nog niet zo lang geleden in Israël met de post verstuurd werd naar een Brussels adres, vier maanden later naar de afzender is teruggestuurd, beklad met hakenkruizen en anti-Joodse scheldwoorden.

Ik ben verontrust omdat ik me tot deze paar voorbeelden heb moeten beperken terwijl er nog tal van andere antisemitische daden zijn die ik hier onmogelijk allemaal kan opsommen.

Het is echter tijd om **af te ronden**. Ik heb enerzijds het lichtende voorbeeld van de Belgen die solidair zijn met vervolgte Joden, zoals de familie Vanden Borren die mijn grootvader te hulp geschoten is en dankzij welke

hij de oorlog nog lang overleefd heeft. Anderzijds zijn er de duistere, verontrustende tekenen die erop wijzen dat een zeer gevaarlijk, onverholen antisemitisme opnieuw de kop opsteekt.

Nu ik hier dan toch voor u, verkozen vertegenwoordigers van het Belgische volk, sta, vraag ik u bij uzelf te rade te gaan:

Doet u voldoende om het antisemitisme te bestrijden? Is wat u doet adequaat? Is dat wel degelijk wat er gedaan moet worden om deze golf van antisemitische daden af te wenden en de kop in te drukken?

Amos Suchecki werd op 19 oktober 2007 in Brussel geboren. Hij zit in het derde jaar van het secundair onderwijs. In het kader van de lessen burgerschap werkt hij elke woensdagnamiddag als vrijwilliger bij de Stichting Auschwitz. Amos is lid van het kinderkoor van De Munt. Hij beoefent de zangkunst ook als middel om de herinnering door te geven. Zo vertolkte hij tijdens de herdenkingsplechtigheid voor de 75ste verjaardag van de bevrijding van Brussel het Moorsoldatenlied en zong hij

ter gelegenheid van het eerbetoon aan Simone Veil in de gebouwen van de Europese Commissie de Ode an die Freude van Beethoven. Hij speelt mee in verschillende films, waaronder 'Le Chemin du Bonheur', naar het boek en het leven van Henri Roanne-Rosenblatt, die later dit jaar in de filmzalen te zien zal zijn.

VERSLAG VAN DE HERDENKINGSUITSTAP NAAR AUSCHWITZ EN BIRKENAU VAN HET SCHEPPERSINSTITUUT MECHELEN

Zeven leerlingen van het Mechelse Scheppersinstituut brachten op 16 januari 2020 in samenwerking met het War Heritage Institute een hele dag door in Auschwitz en Birkenau, de concentratie- en vernietigingskampen in Polen waar de nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog meer dan één miljoen Joden hebben vermoord zodat ook jonge mensen dit nooit vergeten en dat dit ook nooit meer kan gebeuren.

De herdenkingsuitstap heeft diepe indruk gemaakt op de leerlingen. Hieronder enkele van hun citaten.

“Het zijn twee werelden. Wij hebben warme kleren aan, hebben genoeg te eten, en dan loop je daar rond, en het is zo onwezenlijk om te weten dat zo veel mensen daar zo hard hebben geleden.”

“Die poort met ‘Arbeit macht frei,’ da’s zo’n heel bekend beeld, maar als je daar dan echt voor staat en er onderdoor loopt, dat vond ik echt shockerend en gaf me dit kippenvel”

“Voor mij persoonlijk was het heftigst de gaskamer. Je komt daar binnen en dat geeft echt een kil gevoel, en dan was ik zo blij dat jullie om me heen stonden, dat ik daar niet alleen stond.”

“Het is zo erg wat daar gebeurd is, en als je dat niet weet... Je weet wat ze zeggen: “Wie zijn verleden niet kent, is gedoemd het te herbeleven.”

“Ik denk dat antisemitisme en racisme in het algemeen nog altijd merkbaar zijn in de maatschappij. Tegenover andere gemeenschappen is er nog altijd veel haat. In de politiek ook.”

“Tegenover de islam hoor je veel opmerkingen tegenwoordig, en ik ben bang dat dit een keer echt gaat uitbarsten. Je hoort politici soms inspelen op “onze mensen”, maar een mens is een mens.”

“Ik vind dat iedereen dit gezien moet hebben, en dat dit een verplichte schooluitstap zou moeten zijn. Wij hebben nu de kans gehad om dit te kunnen zien, maar ik vind dat iedere jongere dit zou moeten zien. De mensen die in de kampen gezeten hebben, beginnen stilaan te verdwijnen, en wij zijn diegenen die dit moeten navertellen opdat het altijd herdacht zou worden. We mogen het echt niet vergeten.”

Jonas Goossenaerts,

geschiedenisleraar aan het Scheppersinstituut Mechelen.

jonas.goossenaerts@scheppers-mechelen.be

INTERNATIONALE DIMENSIE
VAN DE HERINNERING VAN DE HOLOCAUST
DOOR ERE-AMBASSADEUR JAN DEBOUTTE

“The Holocaust (Shoah) fundamentally challenged the foundations of civilization. The unprecedented character of the Holocaust will always hold universal meaning.” (Verklaring van Stockholm, 28 januari 2000, Art. 1)

Op 1 november 2005 nam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bij consensus resolutie 60/7 aan, waardoor 27 januari, verjaardag van de bevrijding van het concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau, wordt benoemd tot Internationale Dag van Herinnering aan de Slachtoffers van de Holocaust.

Men kan zich terecht de vraag stellen waarom deze herdenkingsdag pas in 2005 werd ingesteld. Immers, de Organisatie van de Verenigde Naties, opgericht op het puin van de Tweede Wereldoorlog, stelt in de preambule van haar Handvest:

“Wij, de Volken van de Verenigde Naties, vastbesloten... opnieuw het vertrouwen in de grondrechten van de mens, in de waardigheid en waarde van de menselijke persoon, in de gelijke rechten van mannen en vrouwen, alsmede van grote en kleine volken te bevestigen...”

Bij de ondertekening van het VN Handvest in juni 1945 beseften de verdragsluitende partijen maar al te goed waarom de termen “*waardigheid en waarde van de menselijke persoon*” waren opgenomen. De mensheid was immers pas geconfronteerd met de gruwelbeelden van de bergen lijken en de uitgemergelde overlevenden van de concentratie- en vernietigingskampen.

De ondertekenaars waren zich ervan bewust dat in de periode tussen 1940 en 1945 het absolute dieptepunt van de ontmenselijking werd bereikt waardoor de grondvesten van het geweten en van de beschaving in vraag werden gesteld.

En toch heeft het zestig jaar geduurd vooraleer de internationale gemeenschap er uiteindelijk toe kwam deze dag van herinnering aan de slachtoffers in te stellen en er een onderwijs- en voorlichtingsprogramma aan te wijden. Ook andere internationale organisaties beschikken intussen over een onderwijs en herdenkingsprogramma gewijd aan de herinnering aan de Holocaust.

Een aantal redenen kunnen deze laattijdigheid verklaren.

De moeilijke geopolitieke toestand met o.m. de Koude Oorlog waardoor elke stap in termen van “kapitalistisch/communistisch” of “juist/fout” werd uitgelegd; de dekolonisatie en de onafhankelijkheidsconflicten die niet zelden met wreedheden gepaard gingen; het conflict in het Midden-Oosten...

Het heeft lang geduurd vooraleer de weinige overlevenden van de Holocaust bereid waren te getuigen. Voor hen was de Holocaust immers niet “voorbij” en hun rouwproces werd bemoeilijkt door de overtuiging dat het relaas van hun lijden en dat van hun miljoenen lotgenoten niet geloofd zou worden - want “onvoorstelbaar”.

Het schrikbeeld van een mensheid zonder herinnering (Adorno) leek naderbij te komen.

Zou het echter kunnen dat de internationale gemeenschap niet met zichzelf in het reine was over de eigen verantwoordelijkheden in de catastrofe die een fysieke én een morele leegte in de mensheid naliet?

In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw stelden literatuur en film de Holocaust bij het brede publiek in het daglicht, o.m. met de TV-serie “Holocaust” in de Verenigde Staten en “Shoah” van Claude Lanzmann in Frankrijk.

Het besef van het vervagen van de oorlogs en genocide herinneringen in het collectief geheugen en het risico van heropflakkeren van het extreem nationalistische gedachtengoed zetten beleidsverantwoordelijken in Europa en in de VS ertoe aan een onderzoek naar de eigen

oorlogsgeschiedenis te voeren en herinneringsmonumenten en musea op te richten.

Tegen deze achtergrond nam voormalig Zweeds premier Göran Persson in 1998 het initiatief tot oprichten van een werkgroep om op internationaal niveau de herinnering aan de Holocaust levendig te houden.

Van 27 tot 29 januari 2000 kwam in Stockholm het *“International Forum on the Holocaust”* samen. Vertegenwoordigers van 46 regeringen waarvan 23 Staatshoofden of Regeringsleiders en 14 Vice-Eerste Ministers of Ministers namen eraan deel en namen de *“Verklaring van Stockholm”* aan, handvest van *“Taskforce for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research”* (ITF).

België nam aan het Stockholm Forum deel met een niet-politieke vertegenwoordiging, stemde in met de *“Verklaring van Stockholm”* maar trad niet meteen toe tot de intergouvernementele organisatie die zich zou wijden aan de concrete uitwerking en toepassing van de Verklaring.

Pas in november 2005 tijdens de plenaire sessie van de ITF in Krakau - enkele tientallen kilometers van Auschwitz verwijderd - trad België toe tot de Taskforce. Met instemming van alle beleidsniveaus kon ons land zich er politiek toe engageren de verplichtingen vervat in de Verklaring van Stockholm na te komen. Sedertdien neemt een Belgische delegatie, bestaande uit afgevaardigden van de federale overheid en de Gemeenschappen, samen met experts, deel aan de werkzaamheden van de Taskforce.

Waarom had België nog vijf jaar langer nodig om aan te sluiten bij de brede beweging van landen die zich ertoe verplichtten de herinnering aan de Holocaust levendig te houden?

Helaas liep België op vele terreinen achter op de algemene Europese tendens om klaarheid te verschaffen over het oorlogsverleden, in het bijzonder de Jodenvervolging tijdens WO II.

Als laatste land van West-Europa kwam België er in 1997 toe de kwestie van de gespolieerde Joodse bezittingen te onderzoeken. De “Commissie

Schadeloosstelling van de leden van Joodse gemeenschap van België voor hun goederen die werden geplunderd tijdens de oorlog van 1940-1945” kon met succes zijn werkzaamheden in 2007 besluiten.

Op vraag van de Senaat gaf de Regering in 2003 opdracht een onderzoek in te stellen naar de verantwoordelijkheden van de Belgische autoriteiten bij de vervolging van de joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het CEGESOMA-verslag aan de regering werd in 2006 onder de titel *“Gewillig België/ La Belgique docile”* gepubliceerd.

Premier Verhofstadt, die in 2002 in Mechelen namens de regering excuses had aangeboden, herhaalde deze in Yad Vashem in 2005 en op 8 met 2007 in Brussel.

Onze staatsstructuur met exclusieve bevoegdheden inzake onderwijs, onderzoek en cultuur bij de Gemeenschappen, vereiste voorafgaandelijk overleg over internationale engagementen. Zodra geconsulteerd, bleek er vanwege de Gemeenschappen bereidheid om op de terreinen van hun bevoegdheid - in het bijzonder bij onderwijs - mee te werken aan het levendig houden van de herinnering aan de Holocaust. Zo werden bv. recent de *“Aanbevelingen voor lesgeven en leren over de Holocaust”* in de drie landstalen vertaald en ter beschikking van de leerkrachten gesteld. In hoeverre het lesgeven over deze gevoelige materie intussen veralgemeend is, blijft een heikel vraagstuk.

Men kan m.a.w. stellen dat decennialang talmen - mede en misschien vooral omwille van de politieke gevoeligheden i.v.m. het “onverwerkte verleden” - België in 2000 niet klaar was om in internationaal verband de herinneringsplicht mee te dragen.

Nadat België zijn “huiswerk” had gemaakt, bleek zulks in 2005 wel mogelijk.

Intussen werd intens gediscussieerd over mandaat en inhoud van het op te richten museum bij de Dossin Kazerne in Mechelen. In een klein deel van deze voormalige kazerne, die tijdens de oorlog dienst deed als “verzamelkamp” vooraleer 25.490 Joden en 353 Roma op transport

- voornamelijk naar Auschwitz - werden geplaatst, bevond zich het Joods Museum van Deportatie en Verzet (JMDV).

Finaal kon “*Kazerne Dossin – Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten*” in november 2012 worden ingehuldigd.

In het vooruitzicht hiervan had België vrijwillig in 2012 het voorzitterschap van de ITF op zich genomen met een programma dat sterk steunde op de inbreng van de Gemeenschappen. Plenaire vergaderingen gingen door in Mechelen en in Liège. Tijdens deze laatste vergadering in december 2012 werd niet alleen overgegaan van exclusieve projectwerking naar meerjaren programma's maar kon cruciaal de naamsverandering naar “*International Holocaust Remembrance Alliance*” (IHRA) worden goedgekeurd.

Terwijl de oorspronkelijke doelstellingen van IHRA - onderwijs, onderzoek en herinnering van de Holocaust - prioritair behouden blijven, zijn het zich teweer stellen tegen verdraaiingen en banalisering van de Holocaust en sedert +/- 2015 het thema “strijd tegen het antisemitisme” meer prominent op de IHRA agenda geplaatst.

Voor dit laatste thema heeft zowel binnen de Alliantie als in de bredere publieke opinie - en dus in de politiek - tot scherpe discussies aanleiding gegeven. Ook in dit domein behoort België niet tot de meest uitgesproken landen. Ons land heeft de IHRA niet-juridisch bindende werkdefinitie van antisemitisme schoorvoetend en met reserves inzake de voorbeelden aangenomen. Dit geldt eveneens voor de werkdefinitie van antiziganisme en de discriminatie van Roma.

Kunnen internationale organisaties, zoals IHRA, de Verenigde Naties, UNESCO, de EU, de Raad van Europa... voorkomen dat de herinnering aan de Holocaust, nu de rechtstreekse getuigen onvermijdelijk verdwijnen, verwordt tot symboliek zonder werkelijke inleving?

Het antwoord ligt bij elk van ons. Indien wij ingaan tegen de sluipende dodelijke onverschilligheid en indien wij onze beleidsverantwoordelijken ertoe aanzetten hieraan de nodige prioriteit te schenken, zal de Holocaust als een realiteit, correct in het collectief geheugen bewaard blijven en

richting geven bij het realiseren van onze visie : respect voor de waardigheid en de waarde van elke menselijke persoon.

*De heer **Jan Deboutte** was ambassadeur van België in Zweden en in India met accreditaties in Bangladesh, Nepal, Bhutan, Sri Lanka en de*

Malediven. Bij het Hoofdbestuur van de FOD Buitenlandse zaken werd hij o.m. belast met de Directie Europese integratie en met de Directie-generaal Internationale Organisaties. In 2005 kon hij mede de toetreding van België tot de “Taskforce for International Cooperation on Holocaust Education Remembrance and Research” (ITF - later IHRA) bewerkstelligen.

Hij was hoofd van de Belgische delegatie bij ITF van 2005 tot 2007 en bij IHRA van 2016 tot 2021. In de periode 2012-2013 was hij namens België voorzitter van de “International Holocaust Remembrance Alliance” (IHRA).

De heer Jan Deboutte is Ere-ambassadeur van Z.M. de Koning.

Deze bijdrage is in eigen naam.

DUO OP.27 VOOR FLUIT EN HARP (1950)
VAN LEX VAN DELDEN (1919-1988)

I. Marcia, moderato
III. Rondo, allegro

door Alyssia Hondekijn, harp en Samuel Hondekijn, fluit

Lex van Delden, geboren als Alexander Zwaap in 1919, is een autodidactische Nederlandse componist.

Zwaap verschuilt zich tijdens de Tweede Wereldoorlog onder het pseudoniem Van Delden en sluit zich aan bij het verzet.

De meeste van de ongeveer dertig partituren die hij tot in de Tweede Wereldoorlog schreef, gingen in 1944 verloren tijdens het bombardement op Nijmegen. Het was nog niet de grootste ramp die Zwaap gedurende deze jaren trof. In 1943 werden zijn ouders naar Sobibor afgevoerd; zij keerden niet terug.

Bij de bevrijding behield hij de naam Van Delden, die hij vervolgens legaliseerde en zich aan de muziek wijdde.

Buiten opera's en kerkmuziek zijn vrijwel alle genres in zijn oeuvre vertegenwoordigd. Daarbij valt op dat hij dikwijls kiest voor minder gangbare bezettingen, met bijzondere aandacht voor de harp.

Het *Duo* voor fluit en harp behoort tot de werken die Lex van Delden voor harpiste Phia Berghout schreef.

ALYSSIA HONDEKIJN, HARP

Alyssia Hondekijn, Belgische harpiste, studeerde aan de Koninklijke Conservatoria van Bergen en Brussel in de klassen van Ingrid Procureur en Annie Lavoisier. Ze volgt regelmatig masterclasses met beroemde harpisten, zoals G. Lorenzini, I. Moretti, X. de Maistre, S. Blassel, ...

Ze speelde voor de cd *Ophélia, Song of Exile* van de Belgische sopraan Clara Inglese. Vandaag vormt ze samen een duo.

Ze nam deel aan de première van de kameropera *Verlaine au secret* van de Belgische componist Adrien Tsilogiannis in het kader van *Mons 2015*.

Als gepassioneerde kamermusicus speelt Alyssia regelmatig met het ensemble *L'Heure de Musique* en met het *Quercus Trio* (fluit, altviool en harp).

Alyssia Hondekijn solleerde met het Orchestre de Chambre de Wallonie. In 2013 trad ze in het kader van het Festival "Première scenes" op onder leiding en in duet met Augustin Dumay. Vandaag speelt Alyssia nog steeds in dit orkest onder leiding van dirigenten als Frank Braley en Jean-Pierre Wallez.

Ze deelt haar passie voor muziek en harp als docente aan de Saint-Nicolas Academie en aan de Kalleis school in Waterloo.

SAMUEL HONDEKIJN, FLUIT

Samuel Hondekijn is een gepassioneerde Belgische fluitist en piccolist. Hij speelt regelmatig in verschillende internationale orkesten in België onder leiding van gerenommeerde dirigenten en treedt ook op met verschillende kamer-muziekensembles. Nieuwsgierig en liefhebber van muziek als geheel, is hij geïnteresseerd in alle soorten repertoire, van barok tot hedendaags.

Momenteel studeert Samuel bij Anne-Catherine Heinzmann dankzij een Erasmusuitwisselingtussende “Folkwang Universität der Künste” van Essen en het Conservatorium van Maastricht. Die laatste studeert hij sinds september 2020 bij Valérie Debaele. Samuel studeerde af aan het Institut de Musique et de Pédagogie de Namur (IMEP), waar hij studeerde bij Denis-Pierre Gustin en Fabienne Dussenwart. Hij behaalde ook een 1e prijs aan de piccolo aan het Conservatorium van Esch-Sur-Alzette bij Päivi Kauffmann.

Tussen 2018 en vandaag had Samuel de kans om vervangers te maken binnen het Nationaal Orkest van België onder leiding van dirigenten als Hugh Wolff, James Feddeck, Hartmut Haenchen en Robin Engelen; binnen het Orchestre Royal Philharmonique de Liège onder leiding van dirigenten als Christian Arming, Anu Tali, Kristjan Järvi en Victor Jacob of binnen de Koninklijke Opera van Wallonië onder leiding van Ayrton Desimpelaere.

